

11 JUNI 2021

JURYRAPPORT

LOEP 2020

JURYLEDEN

Kees van den Bosch (voorzitter)

Joga Brouwers

Ides Debruyne

Ayfer Erkul

Gie Goris

Hugo van der Parre

Gidi Pols

Mirjam Prenger

Jochem van Staalduine

DE LOEP 2020

Beste collega's,

Wat was het weer een rijk jaar voor de onderzoeksjournalistiek.

118 Inzendingen, 13 meer dan vorig jaar, 56 in de categorie 'Controlerend', 36 in 'Opsporend' en 26 in de categorie 'Signalerend'. Tussen al die inzendingen zaten er 18 die in aanmerking kwamen voor de aanmoedigingsprijs.

Zoals elk jaar splitst de jury zich op in drie subgroepjes die ieder een categorie voor hun rekening nemen. Zij nomineren vijf inzendingen. Die worden vervolgens door de hele jury bekeken, beluisterd of gelezen en dan bepalen we uiteindelijk de drie genomineerden en de winnaar(s). Elke subgroep nomineert ook 1 of 2 inzendingen die in aanmerking komen voor de aanmoedigingsprijs. Ook die worden door alle juryleden beoordeeld.

Met als resultaat deze prachtige lijst.

Natuurlijk is het winnen van de loep het mooiste maar, ik zeg het elk jaar, alle genomineerden past een felicitatie. Het is echt niet gemakkelijk om tot de top drie door te dringen. De concurrentie is moordend. De gemiddelde kwaliteit van de inzendingen is hoog tot zeer hoog.

Wat opvalt aan de lijst van genomineerden dit jaar is dat er geen audiovisuele producties bij zitten.

Dat is puur toeval. We beoordelen alle inzendingen op onderzoeksjournalistieke kwaliteit. Dat staat los van het medium. Ik kan u verklappen dat de Pano-uitzending over de verdwenen mondkapjes, een hilarische uitzending is die buitengewoon goed is uitgezocht.

In Vlaanderen hebben ze vlak voor de Corona-uitbraak meer dan een miljoen goede mondkapjes vernietigd. En de Argos radio-uitzending, een uitzending met een indrukwekkende research, over ritueel misbruik deed ook lang mee. Die inzending riep bij de Vlaamse juryleden een deja-vu-gevoel op naar de media-aandacht voor dit fenomeen na de zaak Marc Dutroux. En de Zembla over granulaat, waarbij wij de veroordeling door de Raad voor de Journalistiek niet goed begrijpen, al deze uitzendingen deden tot op het laatst mee maar haalden de nominatie net niet.

Kun je nagaan wat dat zegt over de kwaliteit van de inzendingen die wel een nominatie kregen.

We willen graag meer inzendingen loven dan we nu kunnen doen.

We nemen ons voor om vanaf volgend jaar ook een longlist te publiceren van inzendingen die doorgaan naar de tweede ronde. Daarmee doen we meer inzenders recht en het komt ook tegemoet aan ons eigen gevoel van spijt dat we de nummers vier of vijf of volgende helemaal niet kunnen noemen. Die longlist zal een fine fleur van de jaarlijkse onderzoeksjournalistieke producties worden.

Dan is het interessant om te kijken in hoeverre wij, onderzoeksjournalisten, in 2019 ons werk hebben gedaan als het gaat over de Corona-pandemie.

Eén inzending ziet u terug bij de genomineerden. Maar er waren er meer. De eerder genoemde PANO-uitzending en Nieuwsuur met nieuws over testcapaciteit en de belangenstrijd tussen de laboratoria draaiden mee tot aan de laatste ronde en zo waren er nog tien producties met Corona als hoofdonderwerp.

Met andere woorden, naast de hyperige aandacht van de dagelijkse talkshows deden ook de onderzoeksjournalisten in Vlaanderen en Nederland hun best het overheidsbeleid te controleren met grondige analyses en onderzoeken.

Dit jaar doet het feit zich voor dat een inzending in twee categorieën is genomineerd: Het stikstofprobleem in de Nederlandse veehouderij staat in de top drie van de

Aanmoedigingsprijs en in die van de Controlerende onderzoeksjournalistiek. Wij moesten ons even achter de oren krabben toen we dat zagen. Maar volgens het reglement kan het en op deze manier kunnen we laten zien dat de inzending zich niet alleen kan meten met de concurrentie van de jongere collega's, maar ook met alle producties in deze zware categorie.

Daarbij deed zich nog wel een andere twijfelpuntje voor. In hoeverre komt een publicatie in aanmerking voor de Aanmoedigingsprijs als daar ook meerdere dertigplussers aan hebben meegewerkt? En waren zij medeauteurs of slechts adviseurs op de achtergrond? Omdat wij als jury primair uit willen gaan van de eerlijkheid van de inzenders hebben we slechts marginaal getoetst of de inzenders aan de voorwaarden voldoen. Dat bleek het geval. Aangezien we ook geen protesten hebben ontvangen na de bekendmaking van de nominaties gaan we er vanuit dat het in orde is.

Tot slot nog iets over de Aanmoedigingsprijs.

Alle drie de genomineerden komen van De Groene Amsterdammer of Investico.

Dat mag wel apart genoemd worden. De inspanningen van de Groene en Investico in de jaarlijkse masterclass leidt tot opmerkelijk veel nieuw talent in ons beroep. Ze zijn niet de enigen die dat doen, maar hun inspanningen verdienen wel grote hulde.

Dat brengt ons bij de prijsuitreiking per categorie.

DE ASN AANMOEDIGINGSPRIJS

ADRIAN ESTRADA EN FELIX VOOGT

HET STIKSTOFPROBLEEM VAN DE NEDERLANDSE VEEHOUDERIJ
PLATFORM INVESTICO, GROENE AMSTERDAMMER, EENVANDAAG,
TROUW, DE GELDERLANDER, DE STENTOR EN DE TWENTSCHE
COURANT TUBANTIA.

We zouden het bijna vergeten maar voordat het corona-virus ons in zijn greep nam hadden we een ander groot probleem wat de met name de bouw deels platlegde: de uitstoot van stikstof. In deze twee artikelen beschrijven de journalisten op overtuigende wijze hoe het komt dat de aanpak van de Nederlandse overheid weinig resultaat heeft. Ze slaan aan het rekenen met gegevens die de overheid zelf verschaft en maken een aansprekende top 25 van stikstofuitstoters. Er zijn veel meer journalisten die bijgedragen hebben aan deze artikelen, we noemen Luuk Sengers, die samen met Evert de Vos al meer publicaties over de boerenproblematiek heeft gemaakt en Thomas Muntz en Jeroen Trommelen van Investico.

ROMY VAN DER BURGH EN LINDA VAN DER POL

NEDERLANDSE ROZENKWEKERS ONTLOPEN BELASTING IN KENIA
PLATFORM INVESTICO, TROUW, DE GROENE AMSTERDAMMER,
PAROOL

Een klassiek onderzoek uitgevoerd door deze jonge collega's. Het levert geen onthulling op die je niet al kon vermoeden maar het geeft wel een precies inkijkje in de manier waarop de Nederlandse rozenkwekers een bloeiende kwekerij in Kenia opzetten en er in slag nauwelijks belasting te betalen. Met als extraatje de kritiek op het fair trade systeem. De samenwerking met een Keniase journalist, het eigen onderzoek van de journalisten in Kenia en ook een publicatie van het onderzoek in Kenia zijn pluspunten die jury erg aanspraken.

COEN VAN DE VEN EN ROSA VAN GOOL

CORONASAMENZWERINGEN: 'WIJ ZIJN HET NIEUWE NIEUWS'
GROENE AMSTERDAMMER

De nieuwe complotdenker is een spirituele vrouw die vragen stelt. Mooi hoe de auteurs datajournalistiek gebruiken voor onderzoek naar het zeer relevante thema van complotdenkers op Instagram. Fijn ook dat ze enkele complotdenkers uitgebreid

gesproken hebben. De productie behandelt eigenlijk twee onderwerpen, de verspreiding van complottheoriën en het dilemma waar de 'gewone' nieuwsmedia voor staan. Daarbij ontwikkelt het, overigens mooi opgeschreven verhaal, zich in de richting van een essay.

De ASN Aanmoedigingsprijs 2020 gaat naar twee journalisten die een groot maatschappelijk probleem met gedegen onderzoek belichten: **Adrian Estrada en Felix Voogt**, van platform Investico met Het stikstofprobleem van de Nederlandse veehouderij.

SIGNALERENDE ONDERZOEKSJOURNALISTIEK

MERIJN RENGERS EN CAROLA HOUTEKAMER

DE GEBROKEN BELOFTES VAN DATACENTRA EN GROENE STROOM

NRC HANDELSBLAD

Wat een mooi verhaal is dit. En wat is het goed opgeschreven. Hoe windmolens aan de bevolking verkocht worden met allerlei voordelen in het vooruitzicht en hoe uiteindelijk blijkt dat vrijwel alle groene stroom verdwijnt in een dichte blokkendoos, een datacentrum van een multinational. Waar voor de lokale mensen nauwelijks werkgelegenheid is. Een verhaal van gebroken beloftes en lokale bestuurders die zich laten verleiden door internationale bedrijven.

YVES DELEPELEIRE

UNDERCOVER OP DE HUURMARKT VOOR VLUCHTELINGEN

DE STANDAARD

Hoe een krappe woningmarkt functioneert maakt deze Vlaamse journalist pijnlijk duidelijk. Dader en slachtoffer wisselen soms van rol in deze genuanceerde en goed gedocumenteerde duik in de wereld van de vluchtelingen die andere vluchtelingen moeten betalen om aan een eenvoudige woning te geraken. Ook de verhuurders die deze vluchtelingen inschakelen komen aan het woord. De jury had graag meer gelezen over de omvang van dit probleem.

MATTHIAS DECLERCQ

DE ONTDEKKING VAN URK

UITGEVERIJ PODIUM

Een bewonderenswaardig boek in alle opzichten. Het begint al met het initiatief van de journalist om na een kort bezoekje van 10 jaar geleden aan Urk nu eens een half jaar uit te trekken om te proberen te begrijpen wat er in deze vissersgemeenschap speelt. En dan de manier waarop hij je meeneemt steeds dieper naar de kern van Urk. De manier waarop de auteur de schat van informatie die hij tegenkomt weet te bundelen tot sprankelende en spannende hoofdstukken zorgt ervoor dat je blijft lezen. Geloof, drugs, criminaliteit en Urkse koppigheid leveren een mengsel op wat nog steeds terug te zien valt in nieuws over avondklokrellen, kerken die vol zitten tijdens pandemie en af en toe de problemen van een uitstervend vissersberoep.

De winnaar in de categorie Signalerende onderzoeksjournalistiek is **Matthias Declercq** met zijn prachtige boek: De ontdekking van Urk.

OPSPORENDE ONDERZOEKSJOURNALISTIEK

CAROLA HOUTEKAMER EN LUCETTE TERBORG

HOE EEN KUNSTENAAR CARRIÈRE MAAKT ONDER AANHOUDENDE BESCHULDIGINGEN VAN AANRANDING EN VERKRACHTING

NRC HANDELSBLAD

Een schokkend verhaal over de Nederlandse Harvey Weinstein van de kunst. Na lezing van dit verhaal vraag je je af hoe kon dit zo lang doorgaan? De journalisten gingen uiterst zorgvuldig te werk. Dat moet ook wel want op het moment van het seksueel geweld zijn er over het algemeen maar twee getuigen: de dader en het slachtoffer. En als je zo'n verhaal opschrijft dan ben je als journalist aanklager en rechter ineen. Want de carrière van Julian Andeweg krijgt natuurlijk een enorme klap. Je moet altijd zorgvuldig te werk gaan, maar de lat ligt in dit geval extra hoog. Maar de beide journalisten doen hun werk vakbekwaam, integer en overtuigend. Er is gezocht naar ondersteunend bewijs, en dat is overvloed gevonden. Een indrukwekkende productie.

TOM KRELING EN HUIB MODDERKOLK

HACKS, MANIPULATIE EN DIEFSTAL: RUSLAND DEED ALLES OM HET MH17-ONDERZOEK TE DWARSBOMEN

DE VOLKSKRANT

Huib Modderkolk toont zich, deze keer samen met Tom Kreling, opnieuw een meester in het vak. Moeten we niet een aparte categorie maken voor het werk van Modderkolk, verzuchtte een jurylid. Een onvoorstelbaar verhaal waarbij de *making of* net zo spannend leest als het verhaal zelf. En een mega-onthulling van een nieuwsfeit dat misschien velen vermoedden maar dat na het werk van deze journalisten ook is bewezen. Je voelt aan alles dat dit nog maar het topje van de ijsberg is. De inkijk in de wereld van de inlichtingendiensten is de grote verdienste van dit onderzoek. Met dank aan Bellingcat.

ESTHER ROSENBERG EN MELVIN INGLEBY

EERST ASSADS STRIJDER, NU ASIEL IN NEDERLAND

NRC HANDELSBLAD

Indrukwekkend onderzoek dat voorzichtig en uiterst zorgvuldig is gedaan. Hiermee wordt iets onthuld wat in Nederland amper bekend is. En waar de Nederlandse overheid ook niet veel aan doet. Technisch lastig om het bewijsmateriaal rond te

krijgen, maar de auteurs schakelen internationale mensenrechtenadvocaat in om onderzoek in Syrië te doen zonder dat bronnen in gevaar komen. De Nederlandse overheid kon deze oorlogsmisdadigers niet vinden, spoorwerk van deze journalisten toont aan dat ze er wel degelijk zijn.

De winnaar in de categorie Opsporende onderzoeksjournalistiek is, of liever gezegd zijn, **Huib Modderkolk en Tom Kreling**, Hacks, manipulatie en diefstal: Rusland deed alles om het MH17-onderzoek te dwarsbomen, De Volkskrant.

CONTROLLERENDE ONDERZOEKSJOURNALISTIEK

MARK LIEVISSE ADRIAANSE EN DERK STOKMANS

HOE NEDERLAND DE CONTROLE VERLOOR: DE CORONA-UITBRAAK VAN DAG TOT DAG

NRC HANDELSBLAD

Er zijn meerdere reconstructies van de aanpak van de Corona-pandemie ingestuurd. Maar het verhaal van deze twee journalisten steekt daar met kop en schouders bovenuit. Het idee is gedurfd, de research is breed en voorbeeldig, de (multimediale) aanpak is goed doordacht en de aandacht voor de narratieve structuur, waarbij de auteurs goed hebben nagedacht over wat ze willen laten zien en wat de verschillende bouwstenen van het verhaal zijn, is lovenswaardig. Het leest als een trein, wat knap is bij zo'n complex systeemverhaal. Bovendien was het ook nog eens confronterend en onthullend (omdat we nu zoveel meer weten, lijkt het misschien niet zo, maar toen het in juni 2020 uitkwam meldde het heel veel nieuwe feiten). Een tour de force.

LARS BOVÉ, PIET DEPUYDT EN THOMAS SEGERS

DE COKE LIJNEN

DE TIJD

De haven van Antwerpen vervoert alles. De Coke-industrie gebruikt dezelfde infrastructuur als de legale economie. Maar heeft natuurlijk andere middelen nodig om de coke ook daadwerkelijk binnen te krijgen. Het is de verdienste van deze journalisten dat we een gedetailleerd inblik krijgen in wat ze noemen "het gangbare business model achter deze trafiek". Ze kregen de beschikking over 200 vonnissen en arresten. Na lezing van deze drie artikelen weet je hoe het werkt, voel je de macht die uitgaat van geld en realiseer je je ook waarom het zo moeilijk te bestrijden is.

ADRIAN ESTRADA EN FELIX VOOGT

HET STIKSTOFPROBLEEM VAN DE NEDERLANDSE VEEHOUDERIJ

PLATFORM INVESTICO, GROENE AMSTERDAMMER, EENVANDAAG, TROUW, DE GELDERLANDER, DE STENTOR EN DE TWENTSCHE COURANT TUBANTIA

Daar zijn ze weer, deze keer voor de grote prijs. Een uitzonderlijke prestatie van deze jonge journalisten.

In deze twee artikelen beschrijven ze op overtuigende wijze hoe het komt dat de aanpak van de Nederlandse overheid weinig resultaat heeft. Ze slaan zelf aan het rekenen met gegevens die de overheid zelf verschaft en maken een aansprekende top 25 van stikstofuitstoters. Een kleine groep van enkele tientallen veehouderijen op of rond beschermde natuurgebieden veroorzaakt reusachtig veel stikstofneerslag. Een kalkoenboer op de Veluwe blijkt zelfs meer stikstofneerslag te veroorzaken dan alle automobilisten samen besparen door niet harder te rijden dan 100 kilometer per uur.

De winnaars in de categorie van de Controlerende Onderzoeksjournalistiek zijn de chroniqueurs van de eerste maanden van de coronacrisis, **Mark Lievisse Adriaanse en Derk Stokmans**, van de NRC, met Hoe Nederland de controle verloor: De corona-uitbraak van dag tot dag.